

TRƯỜNG ĐẠI HỌC VĂN HÓA HÀ NỘI

KHOA VĂN HÓA DÂN TỘC THIỂU SỐ

**TÁC ĐỘNG CỦA DU LỊCH TỚI ĐỜI SỐNG CỦA
NGƯỜI MƯỜNG Ở KIM BÔI, HÒA BÌNH**

Khóa luận tốt nghiệp cử nhân văn hóa

Ngành: Văn hóa dân tộc thiểu số

Sinh viên thực hiện: Bùi Thị Nga

Giảng viên hướng dẫn: TS. Nguyễn Ngọc Thanh

HÀ NỘI - 2010

LỜI CẢM ƠN

Để hoàn thành bài khóa luận này em đã nhận được rất nhiều sự giúp đỡ của các thầy cô giáo cũng như cán bộ địa phương nơi em thực hiện làm đề tài. Nhân dịp này, em xin gửi lời cảm ơn chân thành tới các thầy cô giáo trong khoa Văn hóa dân tộc thiểu số, Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Hòa Bình, Phòng Văn hóa thông tin huyện Kim Bôi, đã nhiệt tình chỉ bảo và tạo điều kiện cho em thực hiện bài khóa luận này.

Em gửi lời cảm ơn sâu sắc nhất tới thầy giáo, Tiến sĩ Nguyễn Ngọc Thanh, người đã trực tiếp hướng dẫn và chỉ bảo em một cách tận tình trong suốt thời gian em thực hiện đề tài.

Tuy đã có nhiều cố gắng, xong bài khóa luận không tránh khỏi những thiếu sót, rất mong được sự đóng góp ý kiến của các thầy cô giáo và các bạn.

Xin chân thành cảm ơn!

Hà nội, tháng 05 năm 2010

Người Viết

Bùi Thị Nga

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU

	Trang
1. Tính cấp thiết của đề tài.....	3
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề.....	4
3. Mục tiêu và nhiệm vụ nghiên cứu.....	5
4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	6
5. Phương pháp nghiên cứu.....	6
6. Bố cục của khóa luận.....	7

CHƯƠNG 1

KHÁI QUÁT VỀ TỰ NHIÊN, KINH TẾ - XÃ HỘI CỦA NGƯỜI MUỒNG Ở KIM BÔI, HÒA BÌNH

1.1. Điều kiện tự nhiên.....	8
1.1.1. Vị trí địa lý và đặc điểm tự nhiên.....	8
1.1.2. Đôi nét về lịch sử và truyền thống cách mạng.....	10
1.2. Dân cư, dân số và đặc điểm kinh tế, văn hóa, xã hội	12
1.2.1. Sự phân bố dân cư, dân số.....	12
1.2.2. Đặc điểm kinh tế, văn hóa, xã hội.....	12

CHƯƠNG 2

THỰC TRẠNG VÀ QUÁ TRÌNH PHÁT TRIỂN

DU LỊCH Ở HUYỆN KIM BÔI

2.1. Vị trí của khu du lịch Kim Bôi trong hệ thống du lịch Việt Nam.....	15
2.2. Khu du lịch Kim Bôi trong cơ cấu du lịch của tỉnh Hòa Bình.....	16
2.3. Tiềm năng du lịch ở Kim Bôi.....	19

2.3.1. <i>Tiềm năng du lịch tự nhiên</i>	19
2.3.2. <i>Tiềm năng du lịch nhân văn</i>	25
2.3.3. <i>Kết cấu hạ tầng phục vụ du lịch</i>	41

CHƯƠNG 3

TÁC ĐỘNG CỦA DU LỊCH

TÓI ĐỜI SỐNG CỦA NGƯỜI MƯỜNG Ở KIM BÔI

3.1. Những tác động tích cực	48
3.1.1. <i>Tạo việc làm, tăng thu nhập nâng cao đời sống người dân</i>	48
3.1.2. <i>Khôi phục và phát huy những giá trị văn hóa truyền thống</i>	50
3.1.3. <i>Hoạt động du lịch góp phần chuyển đổi cơ cấu kinh tế, bảo vệ môi trường sinh thái</i>	53
3.2. Những tác động tiêu cực	55
3.2.1. <i>Suy giảm diện tích đất canh tác, ảnh hưởng đến hệ sinh thái, ô nhiễm môi trường</i>	55
3.2.2. <i>Thương mại hóa hoạt động văn hóa truyền thống</i>	56
3.2.3. <i>Nảy sinh các tệ nạn xã hội</i>	59
3.3. Một số giải pháp cho việc phát triển du lịch ở Kim Bôi	60
3.3.1. <i>Giải pháp về bảo vệ và khai thác các giá trị văn hóa Mường phục vụ cho du lịch</i>	60
3.3.2. <i>Giải pháp về quy hoạch và đầu tư</i>	63
3.3.3. <i>Giải pháp về cơ sở vật chất, đội ngũ lao động phục vụ du lịch</i>	64
3.3.4. <i>Giải pháp về tuyên truyền quảng cáo</i>	67
3.3.5. <i>Văn hóa với sự tham gia của cộng đồng</i>	68
Kết luận	71
Danh mục tham khảo	72
Phụ lục	74

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Trong thời đại ngày nay, khi nền kinh tế thị trường ngày càng phát triển các quốc gia trên thế giới ngày càng xích lại gần nhau thì những giá trị văn hóa truyền thống đã trở thành trung tâm của sự chú ý, bởi lẽ đến với những nét văn hóa truyền thống đó con người có thể tìm lại sự cân bằng sau bao nhiêu những lo toan và bộn bề của cuộc sống. Đảng và Nhà nước ta đã nhiều lần khẳng định vai trò quan trọng của văn hóa truyền thống mà đặc biệt là văn hóa các dân tộc thiểu số trong việc bồi dưỡng và phát huy nhân tố con người. Nghị quyết Đại hội lần thứ VII vào tháng 6 năm 1991 của Đảng Cộng sản Việt Nam đã xác định xây dựng nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc là một trong sáu đặc trưng cơ bản của chế độ Xã hội chủ nghĩa ở Việt Nam. Đây vừa là mục tiêu phấn đấu vừa là nhiệm vụ trọng yếu của thời kỳ này. Tư tưởng này được tiếp tục bổ sung, phát triển trong các văn kiện tiếp theo của Đảng. Hội nghị lần thứ 5 Ban chấp hành TW Đảng khóa VIII (1991) đã ra nghị quyết riêng về “Xây dựng và phát triển nền văn hóa tiên tiến đậm đà bản sắc dân tộc”

Để xây dựng nền văn hóa đó, Đảng ta đã đề ra 10 nhiệm vụ cấp bách phải làm ngay, trong đó có nhiệm vụ bảo tồn, phát huy và phát triển văn hóa trong đó có nền văn hóa các dân tộc thiểu số. Trong lịch sử đấu tranh dựng nước và giữ nước, các dân tộc anh em nước ta đã cùng nhau đoàn kết, gắn bó, sát cánh bên nhau. Những thành tựu văn hóa của đồng bào các dân tộc thiểu số góp phần tạo nên nền văn hóa đa dạng và phong phú. Nó bổ sung, hỗ trợ, tạo điều kiện để mỗi dân tộc phát triển bình đẳng trong cộng đồng quốc gia Việt Nam.

Giống như các dân tộc anh em khác, dân tộc Mường với những nét văn hóa truyền thống độc đáo và phong phú, đã thu hút và tạo nên nguồn cảm

hứng cho những ai thích khám phá và tìm tòi những cái hay cái đẹp trong văn hóa truyền thống của tộc người này. Bên cạnh những nét văn hóa đó thiên nhiên đã ban tặng cho người Mường một vùng nước non hùng vĩ tạo nên một không gian văn hóa hấp dẫn lòng người, đồng thời còn chứa đựng một tiềm năng du lịch vô cùng lớn lao. Vì vậy, người Mường không chỉ có tiềm năng về văn hóa mà thêm vào đó là tiềm năng du lịch, đây chính là sự kết hợp một cách hợp lý, độc đáo trong văn hóa truyền thống của dân tộc Mường.

Tiềm năng văn hóa du lịch của dân tộc Mường là thế tuy nhiên vấn đề đặt ra là quá trình đất nước mở cửa và hội nhập kinh tế, chúng ta phải làm như thế nào để vừa phát triển được văn hóa du lịch đồng thời giữ được những nét văn hóa truyền thống tốt đẹp của dân tộc

Là người con của dân tộc Mường sinh ra và lớn lên trên mảnh đất của người Mường, người viết mong muốn được đóng góp một phần ít ỏi của mình trong việc xây dựng quê hương. Chính vì lý do trên tôi đã chọn đề tài “Tác động của du lịch tới đời sống của người Mường ở Kim Bôi, Hòa Bình” để làm khóa luận tốt nghiệp của mình.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

Mảnh đất Hòa Bình là cái nôi của dân tộc Mường nên từ lâu đã trở thành điểm nghiên cứu hấp dẫn của nhiều học giả trong nước và quốc tế. Dưới thời Pháp thuộc đã có nhiều bài viết về người Mường, trong đó nổi bật là công trình *Les Mường*, xuất bản ở Paris vào năm 1946 của Jeanne Cuisnier, đây là tác phẩm mô tả dân tộc học bao quát toàn bộ đời sống của người Mường, môi trường phân bố đất đai, tính chất nhân chủng, nhà ở, nông nghiệp, làng xóm, thờ phụng tổ tiên, lễ thức tang ma, lễ tết nông nghiệp...

Sau ngày hòa bình lập lại ở miền Bắc (1954), để phục vụ cho đường lối, chính sách dân tộc của Đảng và Nhà nước, nhiều công trình về Sử học, Dân tộc học, Ngôn ngữ học, Văn học về người Mường đã được công bố trên các tạp chí chuyên ngành hoặc xuất bản thành sách, như: Vương Hoàng Tuyên

với *Tìm hiểu về nguồn gốc lịch sử dân tộc Mường*; Lâm Tâm với *Tên gọi của dân tộc Mường và mối quan hệ người Mường với người Việt*; Mạc Đường với *Xã hội và ruộng đất ở vùng Mường trước Cách mạng Tháng Tám*; Nguyễn Dương Bình với *Một vài nét về tình hình xã hội vùng Mường tỉnh Vĩnh Phú trước Cách mạng Tháng Tám*; Nguyễn Lương Bích với *Trong lịch sử người Việt và người Mường là hai dân tộc hay một dân tộc*; Trần Từ với *Góp phần tài liệu điền dã về chế độ nhà lang: xung quanh các hình thức khai thác ruộng lang, Cõi sống và cõi chết trong quan niệm cổ truyền của người Mường*, hai bài viết này được in lại năm 1996, trong sách *Góp phần nghiên cứu văn hoá và tộc người*; Viện Dân tộc học với *Các dân tộc ít người ở Việt Nam (các tỉnh phía Bắc)*. Những công trình nghiên cứu nói trên đã đề cập về nhiều vấn đề liên quan đến kinh tế và xã hội của người Mường trước Cách mạng Tháng Tám, nguồn gốc dân tộc và tộc danh “Mường”, mối quan hệ giữa người Việt và người Mường *Đẻ đất, đẻ nước*

Từ năm 1980 trở lại đây, việc nghiên cứu về người Mường vẫn được tiếp tục trên nhiều lĩnh vực. Các công trình đã công bố như: *Đôi điều về văn hoá Mường* của Trần Quốc Vượng; *Người Mường với Văn hoá cổ truyền Mường Bi* của UBND huyện Tân Lạc và Sở Văn hoá, Thông tin tỉnh Hà Sơn Bình; *Văn hoá dân tộc Mường, Kỳ yếu hội thảo văn hoá dân tộc Mường* của Sở Văn hoá, Thông tin, Hội văn hoá các dân tộc tỉnh Hoà Bình; *Gia đình và hôn nhân của người Mường ở tỉnh Phú Thọ* của Nguyễn Ngọc Thanh. Nhìn chung, các công trình này đã đề cập đến nhiều vấn đề về đời sống kinh tế, văn hoá, xã hội, văn nghệ dân gian, tín ngưỡng tôn giáo, đồng thời tìm hiểu nguồn gốc tộc người. Gần đây nhất, cuốn Văn hóa ***người Mường huyện Kim Bôi, tỉnh Hoà Bình*** của nhiều tác giả đã đề cập đến phong tục tập quán của người Mường và các khu du lịch và danh lam thắng cảnh của huyện. Tuy nhiên, tác động của du lịch tới đời sống của người Mường còn ít được nghiên cứu.

3. Mục tiêu nghiên cứu

- Bước đầu nghiên cứu tác động của du lịch tới đời sống kinh tế của người Mường.

- Đề xuất những giải pháp và kiến nghị nhằm củng cố và phát triển văn hóa du lịch quê hương.

4. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng và phạm vi nghiên cứu của đề tài là: Tác động của du lịch tới đời sống kinh tế của người Mường ở Kim Bôi Hòa Bình bao gồm nghiên cứu về các tiềm năng du lịch ở huyện Kim Bôi và những tác động tích cực, hạn chế tới đời sống kinh tế của người Mường ở khu vực này.

5. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện bài khóa luận này người viết đã sử dụng một số phương pháp nghiên cứu như sau:

Phương pháp điền dã dân tộc học, đây là phương pháp chủ yếu để tìm hiểu những nét văn hóa truyền thống của người Mường trên địa bàn huyện Kim Bôi, qua đó biết được vai trò của văn hóa truyền thống trong việc phát triển du lịch trên địa bàn huyện hiện nay. Trực tiếp quan sát các hoạt động du lịch đang diễn ra trên địa bàn huyện, từ đó có những so sánh cụ thể về sự tác động qua lại giữa du lịch và văn hóa truyền thống.

Chúng tôi còn thu thập các tài liệu thứ cấp lưu giữ tại các Ban, Ngành của tỉnh, huyện phục vụ cho quá trình nghiên cứu và thực hiện đề tài.

6. Bố cục của khóa luận

Ngoài phần Mở đầu và Kết luận khóa luận được chia thành 3 chương:

Chương 1: Khái quát về tự nhiên, kinh tế, xã hội của người Mường ở Kim Bôi, Hòa Bình

Chương 2: Tiềm năng và quá trình phát triển du lịch ở Kim Bôi

Chương 3: Tác động của du lịch tới đời sống của cư dân Mường

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Vương Anh: *Tiếp cận văn hóa bản Mường*, Nghiên cứu và tiểu luận, Nxb Văn hóa dân tộc, H, năm 2001, tr 175
2. Vương Anh, Hoàng Đức Nhân: *Đẻ đất đẻ nước sử thi dân tộc Mường*, Nxb Thanh Hóa
3. Nguyễn Từ Chi: *Người Mường với văn hóa cổ truyền Mường Bi*, Nxb Sở Văn hóa thông tin, Hà Sơn Bình, (1988)
4. Bùi Chỉ: *Văn hóa ẩm thực dân gian Mường Hòa Bình*, Nxb Văn hóa dân tộc, Hà Nội, H 2001, tr 307
5. *Giữ gìn và phát huy di sản văn hóa các dân tộc Tây Bắc*, Nxb Văn hóa dân tộc, Tạp chí Văn hóa nghệ thuật,(2001)
6. Hoàng Lương, *Lễ hội truyền thống các dân tộc Tây Bắc ở Việt Nam*, Nxb Văn hóa dân tộc, H, Năm (2002)
7. Nhiều tác giả: *Lịch sử Đảng Bộ huyện Kim Bôi*, Nxb Chính trị Quốc gia (2001) tr 11, tr 13, tr 402
8. Lâm Bá Nam, *Tư liệu của người Mường ở vùng Việt*, Văn nghệ Hà Sơn Bình, số 17 (1999)
9. Nguyễn Quang Điền, *Bảo tồn và phát huy bản sắc văn hóa dân tộc*, Nxb Thành phố Hồ Chí Minh, H, 1999, tr 652.
10. Nguyễn Ngọc Thanh, *Góp thêm tư liệu dân tộc học về tục chôn cất của người Mường*, tạp chí Khảo cổ học, số 1
11. Nguyễn Ngọc Thanh, *tục lệ cưới xin của người Mường huyện Kim Bôi, tỉnh Hòa Bình*, Tạp chí Văn hóa dân gian, số 4 năm
12. Trần Từ, *Người Mường ở Hòa Bình*, Hội khoa học lịch sử Việt Nam

13. Ủy ban nhân dân huyện Kim Bôi, *Văn hóa người Mường huyện Kim Bôi Hòa Bình*, NXB văn hóa dân tộc, (2009)
14. *Văn hóa Hòa Bình ở Việt Nam*, Nxb Hà Nội, (1989)
15. Jean Cusinier, Người Mường, Nxb Lao động, (1995)
16. Trần Quốc Vượng, *Đôi nét về văn hóa Mường*, tạp chí dân tộc và thời đại, số 23
17. Báo cáo tổng kết hoạt động du lịch trên địa bàn huyện Kim Bôi (2009)
18. Đề án phát triển du lịch văn hóa dân tộc gắn với du lịch sinh thái. UBND tỉnh Hòa Bình,(2003)
19. Tạp chí Văn hóa dân tộc
20. Tạp chí và báo du lịch